ननुविदुषामपिसर्वथाकर्मदुष्परिहरमितिपुनःसंसारःस्यात् अतआह करोतीति विदुषोऽन्योसौजंतुः देहएवभोजनादिकर्मकरोति क्रियतेविक्रियतेच तेनकर्मणापुष्ट्याद्यपिप्राप्नोतीत्यर्थः केनापिसंस्कारादिनाचोदितः आनिपातान्मरणपर्यंतंकरोति विद्वांस्तुप्रकृतौस्थितोऽपिकर्मणिनविक्रियते निरहंकारित्वात् हर्षविषादादिभिःसंसारंनप्राप्नोति ॥ ३० ॥ किंच आस्तांतावद्दैहिककर्मभिर्विकारशंका यतोदेहमप्यसौनपश्यतीत्याह तिष्ठंतमिति उक्षंतंमूत्रयंतं स्वभावप्राप्तमन्यदपिदर्शनस्पर्शनादिईहमानंकुर्वंतमात्मानंदेहम् ॥ ३१ ॥ नन्विंद्रियवतः सर्वथाकथमदर्शनं संभवतितत्राह यदिस्मेति यद्यपिअसतांबहिर्मुखानांइंद्रियाणामर्थंपश्यति तथाऽपिनानात्वान्मिथ्यास्वप्नवदित्यनुमानेनविरुद्धंबाधितंसदन्यदात्म

करोतिकर्मक्रियतेचजंतुःकेनाऽप्यसौचोदितआनिपातात् ॥ नतत्रविद्वान्प्रकृतौस्थितोऽपिनिवृत्ततृष्णः स्वसुखानुभूत्या ॥ ३० ॥ तिष्ठंतमासीनमुतव्रजंतंशयानमुक्षंतमदंतमन्नम् ॥ स्वभावमन्यत्किमपीहमानमात्मानमात्मस्थमतिर्नवेद ॥ ३१ ॥ यदिस्मपश्यत्यसदिंद्रियार्थंनानाऽनुमानेनविरुद्धमन्यत् ॥ नमन्यतेवस्तुतयामनीषीस्वाप्नंयथोत्थायतिरोदधानम् ॥ ३२ ॥ पूर्वंगृहीतंगुणकर्मचित्रमज्ञानमात्मन्यविविक्तमंग ॥ निवर्ततेतत्पुनरीक्षयैवनगृह्यतेनापिविसृज्यआत्मा ॥ ३३ ॥ यथाहिभानोरुदयोनृचक्षुषांतमोनिहन्यान्नतुसद्विधत्ते ॥ एवंसमीक्षानिपुणासतीमेहन्यात्तमिस्रंपुरुषस्यबुद्धेः ॥ ३४ ॥

व्यतिरिक्तं मनीषीवस्तुतयानमन्यते स्वप्नादुत्थायप्रबुध्यसंस्कारमात्रेणस्वामंविषयंस्फुरंतमतएवस्वयमेवतिरोभवंतंयथातद्वत् ॥ ३२ ॥ तदेवमात्मानविक्रियतइत्युक्तम् नन्वेतदनुपपन्नंबद्धावस्थयात्यज्यमानत्वात् मुक्तावस्थयाचगृह्यमाणत्वात् नव्रीहयोऽवघातेनव्रीहिभावत्यागतः तंडुलीभावेनगृह्यमाणानविक्रियंतेतत्राह पूर्वमिति बद्धावस्थायांगुणैःकर्मभिश्च चित्रमज्ञानकार्यंदेहेंद्रियादिलक्षणम् आत्मन्यध्यासेनाविविक्तगृहीतमासीत् तदेवपुनर्ज्ञानेननिवर्तते आत्मातुनकेनापिरूपेणगृह्यते नापित्यज्यते अयंभावः मुक्तेःक्रियाफलत्वेतावदात्मनोविकारः तस्यारोपिताज्ञानमात्रनिवृत्तिरूपत्वात् नात्मसंस्पर्शित्वंबंधमोक्षयोः अतोनविकारइति ॥ ३३ ॥ एतदेवदृष्टांतेनस्पष्टयति यथेति नतुपूर्वमेवसत्घटादिपुनर्विधत्तेकरोतिसमीक्षाआत्मविद्या ॥ ३४ ॥